

PRZEGLĘDAĆ (113) *vb impf*

W inf -ględ- (16), -gląd- (8); -ględ- *BierEz, RejPs* (3), *GliczKsiąż, GroicPorz* (3), *KwiatKsiąż, Mącz* (3), *GórnDworz, WujNT*; -gląd- *MurzHist, BielKron, RejAp, RejPos, PudłFr*; -ględ- : -gląd- *RejWiz* (1:1), *SarnStat* (1:2). ◊ *W pozostałych formach*: -gląd- (87), -ględ- (2) [*praes, part praes act*]; -ględ- *GórnDworz*; -gląd- : -ględ- *Calep* (10:1).

e oraz a *jasne*.

inf przeględać, przeglądać (24). ◊ *praes 1 sg* przeglądam, przeglądam (22). ◊ *2 sg* przeglądasz (2). ◊ *3 sg* przegląda (14). ◊ *2 pl* przeglądacie (1). ◊ *3 pl* przeglądają (3). ◊ *praet 3 sg m* przeglądał (11). *f* przeglądała (1). ◊ *3 pl m pers* przegląдали (3). ◊ [*fut 1 sg m* będę przeglądał. ◊ *3 pl* przeglądać będą.] ◊ *imp 2 sg* przeglądań (1). ◊ *1 pl* przeglądamy (1). ◊ *2 pl* przeglądacie (1). ◊ *con* [*1 sg m* bych przeglądał.] ◊ *3 sg m by* przeglądał (3). ◊ *3 pl m pers by* przegląдали (1). ◊ [*impers con* by sie przeglądało.] ◊ *part praes act* przeglądając, przeglądając (25).

[*Składnia dopełnienia sprawcy przy impers: przeglądać się od kogo.*]

Sł stp: przeględać, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Widzieć, patrzeć, oglądać* (32) : *Specto, [...] Pátrzę/ Przepátrzam/ Przeglądam. Mącz 404d.*

przeględać co (2): Bo by kto na niebo wftąpił, aby przyrodzenie fwiata á czudność niebieską przeglądał, niczby lie mu wcześnego nie zdało, wżakożby on nikomu otim nieumiał powiedzieć. *BielŻyw 39; Wthen čás Alexander porużywłszy załtępy przybliżył lie ku miáłtu Perskiemu/ w kthorym Dariusz siedział/ ták iż przeglądał [conspiciebat] mieyfca wyfokie gor/ kthore były nád onym miáłtem. HistAl E8v.*

[*Zwrot: »wzrokiem przeględać«: Bo krolowie świátá tego [...] tego co dáleko wzrokiem nie przeglądaia/ á ledwie to co przed nimi iest widzieć mogą GrzegŻarnPos 1597 2 (Linde błędnie: przeglądują).*]

a. *Rozglądać się* (2) : *Dziś Młodzion kęfy/ pyłzno przeglądaiać chodzi. Gdzieby dołtał pieniędzy gotowych tám godzi. BielSat D4 [idem] BielRozm 30.*

b. *Patrzeć przez coś* (2) :

przeględać przez co (2): *HistAl M5v; Podobny iest namillfy moy Sárnie/ y młodemu Ielonkowi/ otoc on łtoi zá ściáną náłfą/ pátrziać przez okná/ przeglądaiać przez kraty [respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos]. Leop Cant 2/9; [TomZbrudzBrul Cant 2/9].*

[*Zwrot: »przeciw słońcu przeględać«: Yáycá w kthorych ma być zarodek we czterzy dni po náłádzeniu poznalż przeciw łłońcu przeglądaiać Cresc 1571 582.*]

Szereg: »przeględać i widzieć« (1): á kazał im łpráwić ład nieiaiki ze sklá bárzo iałnego/ thák iżby przezeń przeglądał y widział wżytko [*ut possent a foris omnia clarissime conspici*]. *HistAl M5v.*

c. *Patrząc, oglądając zapoznawać się, sprawdzać; perlustrare Mącz, Calep, Cn; perspicere Calep, Cn; percensere, perspeculari Mącz; lustrare, provisare, visare Calep; dirimere, perlegere oculis, perspectare, recensere, recognoscere Cn* (25) : *Perlustro, Przeglądam/ przepátruyę/ ze wżąd oględuyę. Mącz 200d, 47a, 187b, 407a; Lustro – Przeglądam, wipatruię. Calep [619]b.*

przeględać co (3): *Potym Alexánder wzywał [...] Fáráfos/ Gángarydás/ Gefonás/ Sobos/ y Sykámby/ kthorym poráził wielkość ludzi. A gdy w ich miefcie obycziaie łam przeglądał/ obaczyli*

go á chcieli poimác *BielKron* 126; Legere picturam Málowanie przegłędác. *Mącz* 187b; *Calep* 784b. Cf »sobie przegłędác«.

Zwrot: »pilnie (a. pilno) przegłędác« (2): Perquiro – Pilno przepatruię, przegliádám. *Calep* 788, 784b.

»[co] sobie przegłędác« (1): Bo lie [*Teofrastus*] íchował ná dworzech á w dziwnych zwyczáioch/ Ktore íobie przegłędác w rozmáitych kráioch. *RejWiz* 75.

α. Obserwować, studiować (1) :

Zwrot: »pilnie przegłędác« (1): Bo tho táki Philozoph [*Solinus*, autor „Zbioru rzeczy godnych pamięci”, czyli *geografii świata*]/ íz byeg íwiátá tego/ Pilnie zázwdy przegłędác ná wízem omylnego. *RejWiz* 95v.

β. O książkach: czytać (2) : w ktorey [*sprawie*] ábyć [*rzecznik*] dobrze posłúżył/ musí twoie lífty czytác/ íiebie o twey rzeczy dłuigo kázácego/ á czálem thez báiącego íłuchác/ Práwá píánego íye dokládác/ nieiedny kfyegi [!] w Práwie przegłędác/ od íednego Sędziego do drugiego biegác/ áby tobie dobrze posłúżył. *GroicPorz* f; Dano potym ty kfięgi przegłędác Brencyufowi (ktory był w Háli Káznodzieią) ále íie mu niepodobály/ y písał przeciw im *BielKron* 233.

γ. Przeszukiwać (3) :

przegłędác co (1): A gdyż íá [*łódkę*] odízpuntowano/ vyźrzał Místrz pániá w pięknych ízátách leżácą/ [...] á gdyż práwie łódkę przegłędác/ náłázł [!] lífth w ręce y przecedł gi *HistRzym* 16v.

przegłędác gdzie (1): Páni to vslyżzawízy weízlá lámá do oney komnáthy wízędy przegłędáciác/ przyízedłzy kn [!] džíurze w ktorey thy tabliczki chował/ náłázł y przeczytálá íe. *HistRzym* 36.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *GroicPorz* ee3v cf »pilnie przegłędác«.

Zwrot: »pilnie przegłędác« (1): A niewiem by tákich wiele nienálał/ co thylko opiek ízukáciá/ s nich żywą/ á bárzo ich prágná/ chodząc dom od domu/ á pilnie przegłędáciác gdzie ktora bába íuż głową trzęfye *GroicPorz* ee3v.

δ. Sprawdzać teren dla celów wojennych (3) :

przegłędác co (1): Sam íię teíz íozue ná modlitwie Pánu Bogu korzác/ gdy wyízedł w polá Hierychá miáltá/ przegłędáciác mieyfce do oblężenia: vkazał mu íię mąż/ ítojący przeciw niemu zgołym mieczem. *SkarŻyw* 501.

przegłędác przez co [= po czym] (1): Dárius Cefarz przegłędáciác przez gory [*intendens per montana*] á zgromadzáciác bárzo wielki záfthęp áby drugá walkę wiodł z Alexandrem/ ktory gdy przyízedł do brony mieyskiej á náłázł tám Alexandrá mowiącego s Perfami/ zádziwowál íie bárzo ofobie íego *HistAl* Fv.

Przen (1) :

Zwrot: »przegłędác [co] z pilnością« (1): A teíz íedno przegłędáciá ícíefzki zwielką pilnonofáciá [!]/ gdzieby mogli lídlá záfádzić ku íkázaniu á zniífczeniu moiemu. *RejPs* 22v.

ε. Szpiegować; explorare Miech [co] (2) : *MiechGlab* 59; Tak ílyízę íz to pańftwo chodząc przegłędacie Rzkomo zyta skupuíacz mieftcza wypatrzacie Abyfcie potym ná íię [*lege*: nie] tu przywiedli ludzy *RejJóz* M8v; [Poísał tedy Krol íerychá do Rááb/ mowiac: Wiwiedz te męze ktorzy

przyšli do ciebie/ á wešli w dom twoy: Boć tho łą łzpiegowie/ á przyšli przegłędąc wśyłthkę ziemię [*exploratores quippe sunt et omnem terram considerare venerunt*]. *Leop Ios 2/3 (Linde)*].

ξ. Wypatrywać, wyszukiwać [co skąd] (1) : [Ná opokách [orzeł] miełkawa/ á ná przykrych krzemieniach przebywa/ y ná nieprzyłtępnych łkálách. Stámąd przegłąda łobie pokarm [*inde contemplatur escam*]/ á z dáleká oczy iego widzą. *Leop Iob 39/29 (Linde)*.]

W przem (1) : Iako Kościół Boży: Naiásnieyfy M. Krolu tak R.P. právem Krześciánłkim łporządona/ może być przyrownána Okrętowi ábo Nawie Morłkiej. Bo w niey náyduie łie naprzod Máłzt/ z ktorego Okręt bieg łwoy powierzchni bierze/ y niebełpieczeńłtwá dáłkie przegłąda. *PowodPr 2*.

η. Sprawdzać to, co zostało napisane, dokonywać korekty (2) :

przegłędąc czego (1): *Mącz 251a cf Szereg*.

przegłędąc co (1): [Ty y inne wády łkázonego przyrodzenia náłzego/ wykorzeniał z łiebie łan S. a ktemu księgi łwe/ ktore iułz był napiłál/ znowu przegłądał/ y poprawował/ łtrzegąc tego aby nic w nich prózne y łwoy tylko ozdobbone⁸⁰ nie było. *SkarŻyw 433 (Linde)*]. *Cf Zwrot*.

Zwrot: »z pilnością [co] przegłędąc« (1): Mnie potym ty Kłyęgi ku imprymowánium wydáné łą: y bárzo mi łi/ któрым wiadomé béły/ prósbami náłégáli/ áżebym nakłádu y pracéy nieżáłował/ ku wydánium tákowych potrzebnych á wżytecznych Kłyąg: które przed tym łudźie w lékárłtwách biegłi z pilnością przegłádáli/ łwiadcząc o nich/ iż miáły być Rzeczypołpolitéy ołobliwym póżytkiem. *SienLekAndr a3*.

Szereg: »przegłędąc i poprawiac (a.[poprawować])« (1): *Recognosco, Poznawam zás/ Rołpámieławam łie/ Też przegłádam y poprawiam tego com pierwey piłál. Mącz 251a; [SkarŻyw 433 (Linde)]*.

θ. Sprawdzać urzędowo, kontrolować (2) : *Proviso – Przeglądam, przepatruię. Calep 867b*.

[*przegłędąc czego ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia bliższego w zdaniu nadrzędnym*: na tym-em był zawżdy, abył przegłádał spraw i postępków ministrów naszym, jełłiżebý je przyrównawali k waszym podle *Konfesyji i Apologiji*, i łłubowania osobliwego, które uczynili starszym waszym i wszytkiej Jednocie. *AktaSynod I 124*.]

Zwrot: »[co] z pilnością przegłędąc« (1): Dla tego włtáwiamy/ y łkázuiemy: áby nápotym Doktorowie lékárłcy w miełciéłch w któрым miełzkáią/ Aptéki káždégo roku z pilnością przegłádáli [*diligenter singulis annis revideant*]: á Aptekárze będą im powinni wśyłtko pokázác pod łtráceniém Aptéki. *SarnStat 273*.

2. Odzyskiwać wzrok (2) : Szedłzy opowiedźcie łohánowi/ co widzicie y łyłzycie. Słepi przegłádáią [*vident*]/ á chromi chodzą/ trędowáci oczýłzczáią łie/ y głufzy łyłzą/ martwi powłtáią *BudNT Matth 11/5*; A wiáwłzy łlepego rękę/ [...] á plunáwłzy ná oczy iego włóżywłzy náń rękę łwe/ pyłál go ielłiby co widział. A on przegłádáiąc [*adspiciens*]/ mowil: Widzę łudźie iáko drzewá/ chodzące. *WujNT Mar 8/24*; [*CzechNT Matth 11/5*; Szczeniétá do dwádziełciá dni nie przegłádáią práwie *Cresc 1571 569 (Linde)*; *SkarŻyw 434 (Linde)*].

3. Wybierać, wyznaczać [kogo] (1) :

[*przeglądać na co*: gdy ja panią swą, a małżonkę W(aszej) K(rolewskiej) M(ilości), mianuję tym to imieniem, na ktore imię i stan tylko sam Bog ludzie przegląda. *ListyPol I 1548/470.*]

W połączeniu szeregowym (1): poruczył ją [*Pan owczarnię swoją*] á zwierzyć lie iey raczył páłterzom á namiáltkom swoim/ ktore on tu połyłác/ przeglądać/ y obierać sobie raczy *RejPos 125.*

4. *Ogarniać (o Bogu: wszechogarniać) wiedzą, poznaniem; praedestinare, praordinare, praescire, praevidere Cn [w tym: kogo (1), co (12)] (14)*: Snadz bychmy to wždy byli winnie cierpieli/ bychmy byli przepomniawłsy ymienia twego wćiekli lie do innych bogow/ ále to nas nigdy nietknęło co y tobie ielt lámemu iáwno ktory y wnętrznoci káżdego przeglądałz. *RejPs 66v, 184, 184v*; bo iż oná [*dusza*] w ciele iáko w ciemniczy siedząc/ ielt práwym więźniem/ á czuie być tę swoię powinność/ áby cziało spráwowála y rzádziła: niemogąc w ten czas przeglądać rzeczy/ áni lámá s liebie poznać prawdy/ muśi wśythkiego z rąk od smýłłow pátrząc *GórnDworz L12.*

przeglądać do czego (1): *RejPos 170v cf W przen.*

przeglądać skąd (2): Abowiem on vpátruie zniebá wślytki potrzeby ludzkie á spáłacow swych niebiełkich wśłego bępieczeństwa pełnych przegląda wślytki omiełkávácze náziemi *RejPs 48*; á z Máiełtatu iego święte⁸⁰ wśzędy á wśzędy przegląda ten Pan ferce káżdego wiernego swego/ á nigdy nie opułzcza pokornego záwołánia iego. *RejPos 202v.*

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia bliższego w zdaniu nadrzędnym (1): A iáko píłmá poświadłzia/ iż ielcze w żywocie máłtki tvey then dobrotliwy Pan iuz przegląda á przepátruie ty wślytki dobrodzyeyłtwá swoie/ á thy obietnice swoie/ iáko ie rozłzyrząc á wypełniác ma nád tobą/ bez wśzey załługi á bez wśzey godności twoiey. *RejPos 192.*

W charakterystycznych połączeniach: przeglądać dobrodziejstwa [czyje], minęłe i przyszłe rzeczy [czyje], myśl każdą, obietnice [czyje], powinności [czyje], przygody [czyje], sąd, serce (serca) [czyje] (3), smętki [czyje], sprawiedliwość [czyją], stany [czyje], wnętrznoci káżdego, wszystkie omieszkávácze na ziemi, wszystko; przeglądać do serca [czyjego]; przeglądać ustawicznie, wszędy a wszędy.

Fraza: »przegląda oko« (1): gdyż záwždy nád wiernymi łtoi włtávicźnie święta oblicźność iego/ á záwždy przegląda ferca ich święte oko iego *RejPos 349v.*

Zwroty: »z daleka przeglądać« (1): Pátrzayze tu á pilnie pátrzay opátrznoci á przeźrzenia Pána tego/ co on nád Kofciółem swoim á nád wiernemi swemi záwždy czynić á spráwować raczy/ iż on záwždy z dáłeká przegląda á vpátruie y przygody/ y smętki/ y ine przypadki Kofcióła swego świętego/ á tych tho wiernych á przebránnych swoich. *RejPos [279].*

»przeglądać jaśnie« (1): Gdyż y Bog Ociec twoy á łtworzyciel twoy/ chocia y widzi á przegląda iáłnie ferce káżdego wiernego y niewiernego swego/ á wždy nie wnet łádzi/ á wždy nie wnet łkávuię/ á to długo á długo oczekává obaczenia onego ferca nędznego. *RejPos 172v.*

[*»ostrością wzroku przeglądać«*: [*Krystus Jezus*] ołtrością iednák wzroku Bofkiego swego wślytek świat przegląda/ y co lie gdzie dzieie widzi. *GrzegŻarnPos 1597 2 (Linde s.v. przejrzyć).*]

»do śródku przeglądać« (1): Tákżec rozum ná wízemby miał miewác ołtry nos/ Nie spułzczać lie ná fárbę áni pátrzyć ná głós. Ale práwie do śródku mył káżdą przeglądać/ A co lie tám w niey toczy z dáłeká dołędác. *RejWiz 91v.*

[»wszytek świat przegłędać«: *GrzegŻarnPos 1597 2 (Linde s.v. przejrzeć) cf »ostrością wzroku przegłędać«.*]

Szeregi: »przegłędać, (a) przepatrować« (2): Czwooro zwirząt możemy rozumieć zá czterzy łtany rozlicznych ludzi ná ziemi. [...] Coż thy zwirzethá czynią? Oto łłuchay: Iż máią mieć wżędy oczy y łkrzydła około łiebie. Tho ieft/ przegłędać/ przepátrować wltáwicznie powinni łtany y powinności łwoie/ á w opátřności záwždy łthać przed thym łtráľzliwym máyełtatem Pána łwego *RejAp 50; RejPos 192*.

»przegłędać i rozeznawać« (1): ábowiem boska mądroć/ wżytko przegłędaíac y myłli ludzkie rozeznawáíac [*omnia presciens et cogitationes hominum scrutans*]/ thák gi od początku łtworzył/ iż nie było nic łtálego álbo mocnego. *HistAl G*.

»przegłędać a upatrować« (1): *RejPos [279] cf »z daleka przegłędać«.*

»widzieć a przegłędać« (1): *RejPos 172v cf »przegłędać jasnie«.*

W przen (2) : A Pan ten nigdy á nigdy nie pátrzy ná łpráwy rąk twoich ábo połstaw twoich/ iedno przegłáda do łercá twego. *RejPos 170v, 349v*.

5. *Przewidywać; preovidere Calep, Vulg, JanStat; praevidere JanStat, Cn; praecognoscere, praescire Mącz; (animo) providere, prospicere Cn* (22) : Praecognosco, Przedtym poznawam/ Wyrozumiewam/ Przegłádam/ Przepátřuyę *Mącz 251a; Calep [867]b; Będac tedy Prorokiem/ y wiedzac że mu Bog obiecał pod przysięgą/ iż z owocu biodr iego miał poładzić ná łtolicy iego: przegłádaíac powiedział o zmartwychwłtaniu Chriłtułowym WujNT Act 2/31*.

[*przegłędać czego: KuczbPrzestr 85 cf »przegłędać z przodku«.*]

przegłádać co (14): Oracž ieden nie rad orał/ Ná žimę łie nie przyczyniał: Nie przegłádał ciężkích przygod/ Przyłzłó nań žimno itež głod. *BierEz I3v; DiarDop 113; Przegłádaíac dálže niebełpieczeńłtwá á obawáíac łie tego/ áby kiedy on Krol ich/ [...] niechciał zániedbawác onego ná łię włózonego powinowácztwá íścić/ poładzili podla bokow iego thák wielki poczet rád Koronnych *LeszczRzecz A2v; ArtKanc Kv; Po nim [Władysławie] ná páńłtwo włtąpił brát iego rodzony Káźimiérz/ co vczynił ledwé námówiony: Bo przegłádał trudności/ które nád koroną Wiłsiály prze łpór ludzki/ y myłł rozdwoioną KochFrag 43. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym; »przegłádać rzeczy przyszłe«.**

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (4); iż, że (5), zaimek względny (1)] (6): niewiećie co się dzieie/ Mieniác się ludzkie nádzieie: Nie dziw iż się to przygodzi/ Zá wefelem žáłość chodzi. Przetoc to trzebá przegłédać/ Coć się kiedy może przydáć *BierEz I3; MurzNT 46; iż [...] Prorocy íawniey y otworzysćiey o Kołściele/ niž o Pánu Chriłtułie mowili: przegłádaíac to/ iż Kołściołem dáleko węcęy ludzi obładzić y ofzukác się mogłó/ nižli w táiemnicy Wćielenia Páńłkiego. KuczbKat 70; WujNT 777; Dla tego My Pręłaci/ Pánowie/ Przełózeni/ y Szłáchtá Wielkiego Kłięztwá Litewłkiego przerzeczeni przegłádaíac to/ iż zá dawnołcią czáłow wiele rzeczy przychodzą w wátpliwóć/ przez którą áby niepożytek íaki nieprzyłzedł/ rozumielíłmy zá przyłtoyną rzecz temu zábieżec. *SarnStat 1000; PowodPr 22*.*

Przysłowie: Gdy co działáłz mądrze działáy/ A koniec rzeczy przegłáday. *BierEz Nv*.

Zwroty: »przeględać z daleka, [daleko]« [szyk zmienny] (1): *DiarDop* 113; [*KuczbPrzestr* 85; Abowiem z tym człowiekiem jako za cieniem może się potem co takiego sprawować, co może magnam opportunitatem rebus przywieść, co zwykli wielcy monarchowie z daleka przeględać. *DudEpist* II 1573/579.]

»w duchu przeględać« (1): Abo iż [*Jakub*] w duchu przeględał/ że synowie Iosephowi krolować mieli: ná znak tego całował wierzch łąki Iosephowi. *WujNT* 777.

»pilno przeględać« (2): iż należy ná opátrznego Pána przeszłych rzeczy pámięć máiąć/ pilno przeględać przyślże [*ex praeteritis habere memoriam et intentae considerationis oculum ad futura JanStat* 33]/ á ná wśyftko łie dobrze rozmyślíwzy/ potym każdą rzecz zołobná dobrze rozrąchowác. *SarnStat* 369 [*idem*] 382.

»przedtym przeględać« (1): Praescio, Wiem/ przed tym przeględam/ przebaczam. *Mącz* 373b.

[»przeględać z przodku«: jedno mi się wždy widzi i tak o nich rozumiem, iż kiedyby im teraz przyszło zacząć tkać to płótno, ledweby się dali namowić, bo niekaždy tak daleko przeględał z przodku tych rzeczy, jako się już teraz daleko zaniósł. *KuczbPrzestr* 85.]

»przeględać rzeczy przysze, przyszy czas; przeględać [co] na przysze czasy« [szyk zmienny] (3:1;1): Mrowká sřzod látá robiłá/ Zyto do íamy nośílá: Ná źimę łie przyczyniáiąć/ A przyślzy czas przeględaíiąć. A kobyłki nic niedbáły/ Ani łie ocz prácowały *BierEz Mv; DiarDop* 112 [2 r.]; *SarnStat* 369 [*idem*] 382.

Szeregi: [»przeględać i obmyślawać«: gdyż to szczęśliwa każda Rzeczpospolita, [gdy] czasu pokoju przysze przygody i walki przeględa i obmyślawá. *Diar* 1566 56.]

»widzieć a przeględać« (1): [*posłowie mówili do senatorów:*] A tak my to widząc a przeględaając to na przysze czasy nie chcemy takich trudności a zamieszania w Koronie tym przyczyną być i WM prosiemy uważcie to u siebie a przeględaajcie rzeczy przysze i KJM raczcie WM tak radzić *DiarDop* 112.

a. *Obmyślać na przyszłość [co z czego] (1)* : Fortelu wśzędy pátrzał Fiedur łwego/ Iedno łcie [*tj. ruch szachowy*] łobie przeględał z drugiego. *KochSz* Bv.

6. *Zwracać uwagę na jakiś element spośród wielu, uznawać za ważne (2)* :

przeględać co (2): (nagł) Powodowi co przynależy obáczać niż łye wda w Práwo. (–) NA Powod czterzy rzeczy należą przeględać niż łye wda w Práwo/ wedle náuki vczonych w Práwie. Pierwłza/ ízeby łye s przyiaćioły dobrze poradził y rozmyślíł [...]. Wtora/ áby [...] *GroicPorz* f2.

przeględać czego w czym (1): Czego wyęcey przeględać máyą rodzicowye w wychowányu dzyatek łwych/ yedno áby ich nye w delicyyách áni w bezmiernym pyeśfczeniu nye chowáli. *GliczKsiąż* E4v.

[*Ze zdaniem dopełnieniowym:* mi thedi Jan Fraclicter (!) Despoth z łaski bozei woiewoda valaszki, obaczaiancz i przegliadaioncz iako nam wielie na łascze a przyazni sąsiedzkiej nayasnieiszego pana pana Sigmuntha Augusta z bozei łasky krolia polskiego etc. naliezi, nie chcieliśmy w thim nicz mieskacz abichmi [...] *CorfusDocum* 1563 nr 114.]

[*Szereg:* »obaczać i przeględać«: *CorfusDocum* 1563 nr 114 cf *Ze zdaniem dopełnieniowym.*]

7. *Czuwać nad czymś, troszczyć się o coś, doglądać czegoś (4)* :

[*przeględać czego*: Satis, że jeno swej fortuny przeglądali, a opuściwszy publikę, szpetnie uprzędając się, do nich się cisnęli. *DudEpist V 1576/100*; W czym ielli się Katholici nie obaczą/ á tych ziazdow przeględać/ ábo im ich dla nie pewnych łufpiciy [...] pomagac będą: Y łami do swoich intenciy nie przyda/ y nas wżytkich z łobą pogubią *SkarUp 63.*]

przeględać co (3): Abowiem kto przeględa pokoy Rzeczypospolitey/ śilnego sie to gośpodarstwa imie/ iż temu zábiega iákoby sie krew niewinna nie lała po ziemi/ á iákoby głos krzyczący nie leciał o pomstę do Pána Bogá łwego. *RejZwierc 141, 141*; [c(o) nam o tym znać dajecie zdanie swoje, w czym roz(u)miecie nam wiele być należno około bezpieczeństw(a) zdrowia krolowej jej m(i)łości małżonki naszej. Prz(y) tym też i co innego przeglądając, za co Wam dziękujemy *ListyPol II 1549/429*]. Cf »z daleka przeględać«.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *SarnStat 986 cf »pilnie przeględać«.*

W połączeniu szeregowym (1): *RejZwierc 141 cf »z daleka przeględać«.*

Zwroty: »z daleka przeględać [co]« (1): Bo nie dofyćci ielt ná tym iż kto łam iáko łzczurek w kącie łpokoiem łiedzi á ni nacż sie dobrego nie przygodzi/ ále co z dáleká przeględa pokoy Rzeczypospolitey/ á o nim rádzi/ á on sie łtára/ y ine ktemu przywodzi. *RejZwierc 141.*

»pilnie przeględać« (1): Ielt rzecz pożyteczna dowiedowac sie o tym/ y pilnie przeględać [*debita attentare ratione JanStat 743*]: áby iáko ludziom dáiemy cíeleśné dobrodzieytwá/ téż ábyłmy rozważáli/ iákobyłmy im y niebiełkié pokarmy dawáli *SarnStat 986.*

8. Rozważać, badać, oceniać (5) :

przeględać co (4): gdyż to niewolą ząwżdy káżdym páńłthwam przynośilo/ gdy *secundum velle* przełozonych rządzone y łpráwowáne były Rzeczypołp. [...] Co y on Aryłtoteles przeglądájąc/ tymi powiedział łłowy: Im więcey możność przełozonych będzie reprimowána/ tám też będzie łławnieyła y trwálza R. P. *Phil Q. Cf [Ze zdaniem dopełnieniowym]*; *Zwroty.*

[*Ze zdaniem dopełnieniowym*: Lecż mieyłce musiáło być dáne woley oycowłkiey/ [...] że po śmierci iego nikt inłzy pánowac nie miał/ iedno Selim [*brat Bajazeta*]. O czym Báiazetes wiedzac/ wżytko przeględa/ ázaby iákokolwiek okrutnemu mordowi wiść [...] mogł. *BusLic 32v*].

Zwroty: »przeględać [co] dobrze« (1): Słyżályłcie tu Pánié náłze Artykuły/ K czemu nas myłli ciągná ábyłcie sie czuly. Długo myłł/ á prędko czynł/ ták nas Mędrzec vczy/ Kto sie tego rad dzierzy/ ten w káżdą rzecz łuczy. Przełgádaymy ie dobrze czyniac z nich rozładek/ Iákoby v nas lepszy był we wżem porádek. *BielSjem 29.*

»pilnie przeględać« [*w tym: co* (1)] (2): *Mącz 406a*; [*Posłowie*] Vłtawy też wżytkie pilnie przeglądáją [*Decreta etiam omnia examinant*]/ ielli co Rzeczypospolitey łzkodliwego być widzą/ áby się przeciw temu záltawili. *ModrzBaz 24.*

»przeględać na wszystkie strony« (1): Pierwłzego czáłu v Grekow y Łáćinnikow wiele było tych/ kthorzy píłali [!] łpráwy rycyrlkie potomkom swoim potym będącym z doświadczenia pewnego/ przełgáđájąc ná wżyłtki łtrony/ dobrze tho baczyli/ gdyż świat wżyłthek ná chćiwołciách pánowania záládzon ielt/ iż sie bes tego nie mogli obyść/ áby s pokojem byli w dobrej zgodzie ná łwiecie *BielSpr 28.*

[*Szereg*: »ani przeglądać ani praktykować«: ja N. przysięgam Panu Bogu, że w tym sądzie, do którego obran a powołan, sędzić będę sprawiedliwie, [...] a od tego nie dam się uwieść prze żadną przyjaźń ani bojaźń [...] ani też będę rzeczy a kontrowersyjej czyich między stronami ku temu sądowi należących z nikim przeglądał ani praktykował *AktaSejmikPozn 1574/22.*]

9. *Nie (chcieć) widzieć, nie dostrzegać, nie zauważać, przymykać na coś oczy (18)*: [A wżákóž thák iákoby przez zgodę á pokoy nie círpiááá vřthępku iákowego chwaá Boža/ álbo náuká zbáwienna/ [...] y áby lie nie przegladaálo od tych/ kthorzy powinni złęgo karác podług zařlęgi ięgo *GilPos 29.*]

przeglądać czego (3): Dziecię iedno w řzkole będąc/ A tám się z inemi vcząc: Inym żakom křięgi kryálo/ A ku máćierzy nosiálo. Mátká tego przegladaáá/ A řynacžká nie karaá *BierEz L4; WujJud 16v; KlonKr E4v; [SenatDelib 166; A gdy go wielękroć do praktyk i spiknienia przeciw Koronie polskiej wzywano [...], nigdy na to zezwolić nie chciaá, [...] przy nas się zawřdy tak opowiedaá, że też i własnych domowych krzywd swoich i żaálości, która jest wszystkięmu řwiatu wiadoma, bacznie a cierpliwie przegladaá *PismaPolit 437.*]*

przeglądać co (4): *MurzHist Q2; Leop Act 17/30; Aczkolwiek tedy przegladaá Bog czáły onych niewiádomořci [tempora quidem huius ignorantiae despiciens]/ lecz teraz oznáymuie ludziom áby wřzyřcy wřzędy pokutowáli *WujNT Act 17/30; [LorichKosz 169v (Linde s.v. przejrzeć)]. Cf Zwrot.**

W przeciwstawieniu: »zabiegać ... przeglądać« (1): A ci zářię/ ktorzy álbo Kácerřtwá bronili/ álbo mu wczás niezábiegaáli/ ále go przegladaáli/ lámi z nim wrychle poginęli *WujJud 16v.*

Zwrot: »przeglądać grzechy« [*w tym: [komu]*] = *dissimulare peccata Vulg [szyk zmienny]* (1): *Leop Sap 11/24; [[Pan] zyednaá nam tho niewinnořciá y dořkonáým pořlufzeńřtwęm řwoim/ áby nam Bog [...] dla niego był miálořciwym oycęm/ á przegladaá nam grzechy y wřzyřtki wyřtěpki nářze. GrzegŻarnPos 1582 593v (Linde); řam Bog dáleko więřřze y cięřřze grzechy przeglada *WerReguá 128, 138.*]*

Szeregi: »przeglądać a jakoby nie obaczać« (1): abyřcie řię zmoiéi řzkody nauczyli iako ięř wielka rzecz/ wtych rzeczach ktore ku chřále pana Chriřtufowyi naležá/ nieřta[!]ętrwac [!]/ abo řię i tam i řam pochřiewaá i chciec co ktoręmkolwiek obyczaięm przegladać a iako by nieobaczac. *MurzHist Q2.*

»przeglądać i nie mieć na pieczy« (1): Z Litwy ten [*Kazimierz IV*] wzięty do Polřki zá Pána, Ktoremu dána wielka w tym nágána: Iz řierot płáczu y vbogich łkánia, Gdy było w Polřcze y krwie rozlewánia, Az nážbyt: ták ich [*lege: takich*] Kázimierz złęch rzeczy Przegladaá: y ich nie miáá ná řwey pieczy. *KlonKr E4v.*

[»przeglądać a mimo się puszczacz«: Záprawděć ięř rzeczy wiele/ kthore czálem pánowie przegladaáć muffá/ á wiele mimo řie puřřczacz/ iákoby nie widzieli álbo niesřlyřřeli *LorichKosz 169v (Linde s.v. przejrzeć).*

»przeglądać a jakoby zaniedbywać«: Abowiem takowe conventicula zwięla przyczyn są niebezpieczne, a zawřdy podejrzane. Iž tego tym ewangelikom Pan nasz przejrzaá, gdy się conventicula pospolite miewaáły, i dziř miewaą, miáá też podobno, albo ma suas rationes, dla ktorych tego przeglada, a jakoby zaniedbywa. *SenatDelib 166.*]

a. *Być wyrozumiaáým wobec niewłařciwego postępowania, pobłazać; indulgere Mącz, Calep, Cn; connivere Calep, Cn; dissimulare (nescire) Vulg, Cn; apertis oculis transilire, limis aspicere Cn (9)* :

Indulgeo, Dopuŕzczam/ Przeglądam/ Niedzierzę ná wódzy/ popuŕzczam/ teŕ piluyę álbo łtrzegę. *Mącz* 169a; *Conniveo* – Pobląŕam, przegladám, mrugám. *Calep* 243a, 528b; [wszakoz wolemy, iż się przez listy raczej nawiedzać będą [*Bona z Radziwiłówną*], niżliby się miały często po społu widać, owa ku wierze trzeba będzie przeględać. *ListyZygmAug* 1551/202].

przeględać czego (4): *PowodPr* 41 *cf* »przeględać i cierpieć«. *Cf* *przeględać czego komu*.

przeględać czego komu (3): Włzytki Vrzędowe dochody/ y winy włzythki łprawiedliwie y pilnie wypominąć/ y łpełná Sędziemu oddawąć/ á żadnemu nic nie przeględać zá żadná przyiázniá álbo dárem *GroicPorz* g3v; *Alicui indulgere*, *Przeględać komu czego*/ álbo prześrzyć [!] co/ być mu życzliwym. *Mącz* 169a; *GórnRozm* M2v.

przeględać komu (4): *Mącz* 169a *cf* *Z przysłówkiem*. *Cf* *przeględać czego komu*.

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliŕsze (2): *Indulgenter aliquem habere*, Wiele przeględać kómu. *Mącz* 169a; *CzechRozm* 235v.

W przeciwstawieniu: »łając ... przeględać« (1): Przeto onym łámym wiele [*Pan Jezus*] łogował: głupstwo ich y nie vmieiętność wielką częłto ćierpiał: (áč teŕ prawdzie pod čás łstro łrofuiąc y łaiąc: ále wđy więcey znoŕząc y przeględałi) áby teŕ y oni nápotym/ tákŕe łie z drugimi obchodzić vmieli *CzechRozm* 235v.

[*Zwrot*: »[co] przez palce prawie przeględać«: [*Radni królewscy*] Táŕ złostíwi łámi/ niewierni Bogu y Pánu łwemu będąc/ Złostí Krolewłkie przez páłce práwie przeględałi *WiśnOkaz* 149 (*Linde*).]

Szeregi: »przeględać i cierpieć« (1): Práwo łudu Chreściániłskiego/ wie to/ iż nierządnoś ćielefna iefł zakonem Boŕym zákazána. A przećię vchodząc gełłtŕzych cudzołóftw y łprołnieyłŕzych ćielefności/ przeględa y ćierpi łopolitych nierządnych domow: (iáko y rynnłtokow ábo gorŕŕzych mieyłć ćierpiemy/ áby łię cały páłac nie pomázał.) *PowodPr* 41.

»znosić i przeględać« (1): *CzechRozm* 235v *cf* *W przeciwstawieniu*.

b. *Pomijać [kogo]* (1) : RZekł ieden: záleŕzałes łwoię godnoś domá/ Inłŕzy biorą przed tobą łbiemá rękómá. Muśi być/ ŕe ináłŕzą godnoś w łobie máia/ Bo tákim/ iákim ia iefł/ nic nie rozdawáia. Teŕem ći łye ia kiedyś ćifnáł/ gdzie dawano/ Tułŕząc/ ŕe mię teŕ tákŕe przeględać nie miano *PudłFr* 63.

c. *Gardzić [kogo]* (1) : Opuśłili mię krewni moi: á ći co mię ználi zápámiełthali [!] o mnie. Komornicy moi/ y łłuŕŕebnice moie/ iáko łbcego mię łobie mieli/ y byłem w łczu ich iáko by łielgrzym. [...] A więc y głupi przeględałi [*despiciebant*] mię: á gdym łd nich łdłśedł/ náłŕzáfáli łie zemnie. *Leop Iob* 19/18.

10. *Przebaczać, puszczać w niepamięć; ignoscere* *Mącz*, *Calep*; *condonare, parcere, remittere, veniam vel impunitatem dare* *Calep* (10) : *Accipitur etiam parcere pro ignoscere, remittere, condonare, veniam vel impunitatem dare*. [...] *Przepuŕzczam, przegłiedam*. *Calep* [755]a, 236b.

przeględać czego (1): GDyŕes iefł wezwán bogiem włfelyakiego miłofierdzia to włáfnie náłŕ miły łanie przyłtogi aby łpułciwłłŕy łrogołci łwoie łkorechmy łłufłłnie zagrŕechy náłŕe záłluzyli raczył miłofciwie przeględać złostí náłłŕŕych *RejPs* 77v; [*AktaSynod* IV 76].

przeględać co (4): A przeto pocźłiwa białagłowá więcey łym nábędzie niż łŕáci/ kiedy przeględałi wyłłpłki męŕowe/ w łrunłowney łie vłłáwiczności/ á cznocie záchowa. *GórnDworz* Ccv; *Zaden*

człowiek nie ma zle czynić/ ani złego pozwalać/ dla żadney przyczyny: ále czáfem może przegłędąć zle vczynki innych/ dla łufzney przyczyny. *WujNT* 163. *Cf przegłędac co komu.*

przegłędac czego a. co (2): Nic fie nie rozmyłłaią ni ná żadną cnotę/ Ani ná Páńłką taką niezmierną dobrotę. Ktory z łáfki łwey ták ich łprofnosci przegłęda/ A iżby fie vználi/ káżdego požáda. *RejWiz* 175v; Iamci to on Heliałz/ [...] Com dla ludzkich vpadkow wiele s płáczem wzdychał. Odwodząc Pána łwego/ áby łwych łrogości/ Nie rołciagał nád łwiátem/ á iego krewkości Raczył z łáfką przegłędac *RejWiz* 178v.

przegłędac co komu (2): Awłzakoż mamy młodzienczykom niktore [!] rzeczy przegłędac/ ani włzyłtki ich wıłtepkı maia być łrogim naładzenim karane. *KwiatKsiąż Qv*; Ignosco, Przepułzczam/ Odpułzczam/ Przegłędam co komu *Mącz* 251a.

przegłędac komu (2): [Bácząc na włáfné krewkości/ przegłędaımy wielé bliżnem nałżem/ niemiıemy o nich łwowlnié złégo mniemania *MurzNT* 27 (*Linde*).] *Cf przegłędac co komu.*

Z przysłówkiem ilościowym zastępującym dopełnienie bliższe (1): iz on [Bóg] wiele przegłęda á prawie przez páłce pátrzy/ ná połtępkı wiernych łwoich/ á wđdy im iest gothow z miłofierdzyem łwoim *RejPos* 263v; [*MurzNT* 27 (*Linde*)].

Szereg: »przegłędac a prawie przez palce patrzyć« (1): *RejPos* 263v *cf Z przysłówkiem.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (3) : Perspicio, Przegłędam/ Przepátrzyę/ też doznawam/ Dołwiadczam. *Mącz* 406a; *Pervideo* – Przegliádám. *Calep* 794b, 791a.

Synonimy: **1.** patrzeć, patrzyć, widzieć; **c.α.** obserwować; **β.** czytać; **γ.** szukać; **ε.** szpiegować; **ζ.** wypatrować; **η.** korrygować, polepszać, poprawiać, przepatrować; **θ.** przepatrować; **3.** obierać, powoływać, wybierać; **4.** ogarniać, przepatrować, rozeznawać, upatrować, widzieć; **5.** poczuwać, przebaczać, przepatrować, widzieć; **6.** obaczać; **7.** baczyć, pilnować, przepatrować, strzec, troskać się; **8.** badać, rozbierać, rozważać, szacować, szukać, wyrozumiewać; **9.a.** folgować, pobłażać, znosić; **c.** gardzić, »lekce ważyć«, odrzucać, pogardzać; **10.** darować, odpuszczac, przebaczać.

Formacje współrdzenne cf GLEDAĆ.

Cf PRZEGLĄDANIE, PRZEGLĄDANY